

До 110-річчя Наталі Забіли

Наталія ЗАБІЛА
3.03.1903–6.02.1985

Все, що написала Наталія Забіла за довгі роки свого творчого життя, відзначається високою художньою майстерністю. В кожному її рядку нема жодного зайвого слова, кожен рядок промовляє якоюсь цікавою деталлю. Кожен твір Н.Забіли читати цікаво, бо події в ньому розгортаються напружено. Головні персонажі змальовані яскраво і повнокровно.

Наталія Львівна Забіла – одна з найвидатніших українських письменниць, що пишуть для дітей. Вона по праву іменується захинателькою української дитячої літератури...

В.Бугко

Надія ТИМКІВ,
доцент Івано-Франківського
національного технічного
університету нафти і газу

«...ЖИТТЯ – МОВ КАЗКА, Й КАЗКА – МОВ ЖИТТЯ»

5 березня 1903 р. в петербурзького дворянина Левка Парменовича Забіли народилася донька, яку назвали Наталею. У перші післяреволюційні роки багато родин російської інтелігенції намагалися знайти порятунок в Україні. У 1917 р., коли Наталі виповнилося 14, сім'я з російської столиці переїхала в містечко Люботин поблизу Харкова. Маленький будиночок у Люботині був надійнішим прихистком, ніж розкішна квартира на Василівському острові. На свій юний вік Наталія подавала великі надії. Красуня-гімназистка з гордістю підписувала свої шкільні твори «Наталія Забелло», пам'ятаючи, що її рід бере початок у глибині століть і дав світові не одну визначну особистість.

Прізвище Забіла у різних представників роду звучало по-своєму: Забела, Забелла, Забелло. Старовинний козацько-старшинський рід Забіл занесено до «Малоросійського родословника» і «Малоросійського гербовника». Перекинутий меч на їхньому гербі демонструє належність Забіл до воїнів.

Його засновник – Петро Забіла (1580–1689) – славний борзнянський полковник за часів Богдана Хмельницького, генеральний суддя в адміністрації Івана Брюховецького, генеральний обозний. Рідний Наталин дід – Пармен Забіла (Забелло) (1830–1917) – знаний скульптор, академік Петербурзької академії мистецтв. Парменів дядько Віктор Забіла (1808–1869) був відомим українським поетом-романтиком, другом Тараса Шевченка, автором популярних пісень «Не шебечи, соловейку», «Гуде вітер вельми в полі». До речі, саме на ці його тексти Михайло Глінка написав однойменні романи. Надія Забела-Врубель (1868–1913) – Наталина

тітка, дружина видатного художника Михайла Врубеля, відома російська співачка з чудовим лірико-коломатурним сопрано. Саме її зображено на знаменитій картині «Царівна-лебідь».

Родинні гени творчості успадкувала й Наталія. З дитинства вона писала вірші, казки, оповідання. Спочатку це робила «сама для себе, не надаючи серйозного значення цій справі і аж ніяк не гадаючи робити з цього свою основну професію» [3; 4].

Зі спогадів Наталі Забіли «Як я придумала перший вірш»: «Ми всі дуже любили вірші й багато знали їх напам'ять. Наша мама співати не вміла і, коли заколисувала нас, читала нам різні вірші. А ми їх запам'ятовували. І ще ми любили малювати й розфарбовувати свої малюнки кольоровими олівцями. Сидимо, бувало, біля столу, малюємо й проказуємо хором всім нам відомі вірші.

Одного разу сиділи отак, малювали, коли це я й кажу:

Арифметика любить свою Метіку, часто гуляє та її стрічає!

– Що то за вірш? – питає Аля.

– А це я сама придумала! – відповідаю я.

– Мамо, мамо! – закричала Аля. – Тася сама віршик придумала! А що таке «арифметика»?

А я й сама не знала. Просто десь почула таке слово й воно мені сподобалось. Я гадала, що то таке ім'я і що так, певне, звуть якусь казкову красуню. А в неї є подруга, яку звуть Метіка. Це вже я вигадала, щоб складно та ладно було...»

І, можливо, забави зі словом так би й залишилися на маргінесі, якби не Кам'янець-Подільський. Річ у тім, що Н.Забіла досить рано вийшла заміж.

Молода родина спочатку оселилася у Харкові в письменницькому будинку з поетичною назвою «Слово». Це був справжній осередок творчості митців-початківців.

У квітні 1924 р. Наталиного чоловіка – Саву Божка, члена КП(б)У, направили до Кам'янця-Подільського створювати окружну газету «Червоний кордон». А дружина залишилася в Харкові. Вона і вчителювала, і водночас навчалася на історичному відділі Харківського інституту народної освіти. Ще й маленький син Тарасик клопотів додавав. Але настали літні канікули – і ціле літо вся родина провела в Кам'янці-Подільському. Тут і відновилося римуння. Саме наближалася десята річниця початку Першої світової війни. 1 серпня проходили масові антивоєнні акції під лозунгом «Війна – війні». Під враженням від цих подій склалися рядки: «Вже Червоне Сонце палає і жита золотії у ніг, і на всесвіт могутньо лунає – Війна – війні!»

У ті дні чоловік готував для недільного числа «Червоного кордону» поетичну добірку на тему війни. І Наталин вірш посів у ній чільне місце. Щоправда, ім'я авторки приховали ініціалами – Н.З. А вже 3 серпня 1924 р., побачивши твір на газетній шпальті, Н.Забіла остаточно визначилася зі своїм «дальшим життєвим шляхом» [3; 4].

Спільне життя подружжя, на жаль, не склалося. Тривала розлука, взаємні претензії та образи врешті призвели до розриву. Наталя поїхала до Харкова закінчувати інститут, залишивши сина батькові на виховання. Насправді ж доглядала хлопчика няня Марія. А коли їй потрібно було з'їздити в село до батьків, то турботу про малюка почергово брали на себе відповідальний секретар редакції «Червоного кордону» Терентій Масенко та завідувач відділу листів Петро Довгалок.

Більше в місті над Смотричем Н.Забіла не була. «Але, – як зазначала згодом поетеса, – випадкове й короткочасне перебування в Кам'янці-Подільському залишилося значним фактом у моїй біографії, а в пам'яті – незабутнім спогадом першого творчого успіху, перших радощів, стремлінь і надій» [3; 4].

Після розлучення Наталя Львівна з Тарасом мешкали в харківському «Слові». У 30 років вона – уже відома письменниця. Малий – той іще шибайголова: «Коли б ви зайшли до “Слова” у дворі, то напевне зустрілися б з малим хлопчиною з нещадно замурзаним носом, обірваною сорочкою, з підбитим оком, подряпаною щогою. Жодна бійка чи бешкет не обходилися без його активної участі. Незвичайно дикої вдачі й абсолютно невихований. Я зараз вас з ним познайомлю. Це Тарас Божко. Вам знайоме це прізвище? Його тато, Сава Божко, написав колись грубезний роман “В степах” і невідомо куди

зник. Я знаю, ви запитаете про маму Тараса. Напевно уявляєте страшну відьму, яка абсолютно не дбала про свого хлопця-одинака. Ви помиляєтеся, коли так подумаєте. Ця “страшна мама” – Наталя Забіла. Чудова жіночка, спокійна й сердечно-мила. Вона ж і дитяча письменниця. Не раз перехоплювала Тараса, так би мовити, “в акції”, витирала вічно брудний ніс, щось йому там говорила (ніколи навіть пальцем не торкнулась), потім, поцілувавши, відпускала “на свободу» [6; 38]. Такою ж лагідною, чуйною і толерантною вона була не лише до рідної дитини, а й до своїх маленьких читачів.

Перша книжка ліричних віршів Н.Забіли «Далекий край» побачила світ 1927 р. Потім з'являються збірки «Сонячні релі» (1928), «Будівниче» (1930), «Вибрані поезії» (1930) та ін. А вже з початку 30-х рр. вона пише переважно для дітей: «Ясочина книжка» (1934), «Олівець-малювець» (1935), «Наша Батьківщина» (1950), «Весела абетка» (1958), «У широкий світ» (1960), «Веселі друзі» (1975) та ін.

У поетеси немає однієї улюбленої теми. Вона намагається охопити своєю творчістю відповіді на якомога ширше коло запитань, бо маленьких читачів-чомучок цікавить усе: від пояснення явищ природи – «Проліски», «Казки лісової кринички», «Навесні та влітку», «Восени та взимку», «Дванадцять місяців» – до з'ясування безлічі побутових речей – «Олівець-малювець», «Ясочина книжка». Колись Корній Чуковський сказав, що найщирішими та найвдалішими твори для дітей виходять тоді, коли пишуться в період авторового «повернення в дитинство», коли письменник ніби сам стає дитиною і готовий, стрибаючи, вигукувати власні вірші. Отаке «дитяче» відчуття світу є й у Забілиних поезіях, де розмови з їжачками, метеликами, півниками відбуваються цілком серйозно, а вірші-діалоги написані цілком у дусі дитячих розмов. Проте й від цінного дорослого досвіду авторка не поспішає відмовлятися, хоча намагається не «тиснути» ним на дитину. Н.Забіла чудово усвідомлює, що без «педагогіки» в розмові з малюками ніяк не обійтись, але свої повчання вона викладає граючись і з гумором.

Її творчість – це справжній «материнська книжка», яка весело й цікаво розповідає про світ речей і природу, навчає правил поведінки і прищеплює певні моральні якості, образно, наочно й тактовно тлумачить, «що є добре, а що погане».

Світ дітей особливий і водночас невід'ємний від світу дорослих, він дуже тендітний і потребує посиленої турботи. У дитинстві все, що відбувається, закарбовується в пам'яті не подіями, а переживаннями. Для дитячого серця немає впливових чи амбітних, невідомих чи знаменитих, а є лише

Тодішня ідеологія критикувала казки і фантастику в літературі для дітей, вважаючи їх «шкідливими». Засумнівалась у собі й молода письменниця, навіть на деякий час покинула творчість.

люблячі і байдужі, злі і добрі. Діти на відстані вгадують у будь-якій людині її душу, тягнуться до тих, у кого чуйне серце, в якому не згас вогник добра і милосердя. У творах Н.Забіли перед нами постають дитячі образи, які роблять перші самостійні кроки у житті, долають перші труднощі, бавляться, привчаються до правил громадського співжиття, прагнуть великих звершень.

Матеріал для своїх творів дитяча поетеса бере з трьох джерел. Перше – світ природи, який Н.Забіла не лише натуралістично відображає, а й подає цікаво, з користю; друге – світ дитячого побуту і життя; третє – світ легенд і казок, який іноді сягає фольклорних глибин. Беручи за основу ці три джерела, авторка створює для дітей четвертий світ – мистецький, потрапляючи в який, маленький читач починає міркувати, аналізувати, визначати власне ставлення до явищ і подій, виявляти свої симпатії й антипатії.

Твори Н.Забіли дуже оригінальні й упізнавані. Це і строфіка (п'ятирядкова або чотирирядкова строфа, як правило, щільно «замкнена» вагомою фразою), і влучні епітети, і завжди чітка, підкреслена змістом рима. У поетеси є улюблені сюжети, образи, навіть слова, за якими легко ідентифікувати її твори. У них присутній внутрішній герой, оповідач зі своїм характером і позицією. Вчитуючись чи вслухаючись у Забіліні поезії, усвідомлюєш, що авторка особисто зацікавлена читачем, готова до діалогу з ним. «Звучить чийсь ніжний, заклопотаний, безмежно дбайливий голос. Це голос матері. Материнське тепло, материнська тривога, материнська доброзичливість – ось чим наповнені вірші поетеси» [2; 6]. Можливо, саме в цьому секрет доступності, чарівності та привабливості дитячих творів Н.Забіли. Мати для дитини, особливо зовсім маленької, дошкільняти, уособлює відкриття світу, захист від злих сил, прилучення до життя, до щастя, до самостійності. Мати радіє з перших вдалих кроків свого сина чи дочки, навчає життєвської мудрості – бути у гармонії з усім земним: із самим собою, з ближніми, з природою, прищеплює моральні якості, тривожиться з приводу кожної небезпеки, що чагує на дитину. Такою постає Н.Забіла у своїх творах: «Всю творчість письменниці можна сміливо назвати материнською піснею, цікавою, барвистою, розумною, клопіткою, дбайливою» [2; 3].

У 1928 р. поетеса написала казку «Пригода з автобусом». Тодішня ідеологія критикувала казки і фантастику в літературі для дітей, вважаючи їх «шкідливими». Засумнівалась у собі й молода письменниця, навіть на деякий час покинула творчість. Однак уже в 1934 р. вийшла друком «Ясочина книжка». Цій невеликій збірці судилася велика і славна доля – стати однією з улюблених книжок для багатьох поколінь.

Збірочку присвячено подіям із життя дівчинки впродовж одного року. Ось Яся грається, спо-

стерігає за ластівками й білочкою, ось купається в річці, малює, бачить фантастичні сни. «Ясочина книжка» – це поезія буденності, але буденності дитячої, яка стає казковою тому, що дитина сприймає весь світ як казку і пригоду.

Такі дитячі персонажі, як Ясочка і Маринка, вступають героїнями цілих циклів. Це дає поетесі змогу всебічно показати своїх дівчаток, намалювати їхні яскраві портрети в динаміці дорослішання й набуття досвіду. Наприклад, із Ясею читач буває і вдома, і в дитячому садку, на святі, на річці, у лісі. І хоч основним її заняттям поки що є гра, вона вже прилучається до праці. Яся розумна, смілива, допитлива дівчинка. Вона всім цікавиться, все прагне пізнати. Ці риси поетеса описує не загальними словами, а оприявнює в дії, у поведінці своєї маленької героїні з її дитячим лукавством, за яке їй не можна дорікати, бо воно незлоблє і безпосереднє.

Нотки дбайливості, схвильованої ніжності, піклування надають авторським словам особливого забарвлення, яке викликає у читача симпатію до маленької Ясі, а саму дівчинку робить настільки живою і справжньою, що ніби бачиш її перед собою: «Наша Яся нині трохи хвора, все кахика й носик витира. Застудилась, мабуть, Яся вчора, як ліпила бабу дівора».

Життєве оточення, коло інтересів іншої героїні віршів Наталі Забіли – Маринки майже нічим не відрізняється від умов, у яких живе Яся, але характер цієї дівчинки інший. Вона простіша, діяльніша, дбайливіша, охайніша. У перших творах циклу Маринка – немовля, і лише колискова пісня повідує їй про навколишній світ. Та згодом дівчинка підрастає, починає дружити з книжкою, знайомиться з першою казкою і нарешті стає господинею, коли у цікавій грі імітує працю дорослих. В образі Маринки Наталія Забіла увиразнила національні елементи, вдавшись до українських народних колискових пісень і використавши їхній співочий лад, особливу лексику, принципи художнього мислення. Маринка – художній тип маленької українки, овіяної неповторною поетичністю.

Довкілля, його краса і неосяжність зроджують у душі людини, й особливо дитини, захоплення, спонукають до ніжності, щирості. Давно відомо, що той, хто любить природу, хто здатен до замилювання нею, той і до людей ставиться з теплотою й увагою. Вона пом'якшує серце, породжує піднесення, викликає любов до життя: «Білі-білі котики доторкнуться лагідно лоскотливим дотиком, доторкнуться котики білі, невеличкі, до руки, до ротика, до твоєї щічки».

Усе живе потребує людської праці й опіки. У Забіліних віршах дівчинка пересаджує підсніжники, хлопчики й дівчатка шукають у лісі гриби, збирають горіхи, насаджують сад, протистоять стихійним силам, захищаючи дерева і квіти – такі життєві ситуації виробляють бережливе ставлення

юних читачів до природи. Дитячу дружбу з тваринами і рослинами поетеса змальовує як осмислену, розумну, шляхетну: «Рятувати яблуньку біжимо, ми її пошкодити не дамо! Геть, вітри-розбійники, не шуміть, нашу любов яблуньку не ломіть!»

Наталя Забіла своїми творами допомагає дітям пізнати таємниці природи. Тому в її віршах, новелах і невеликих поемах, крім ліричного захоплення красою довкілля, крім возвеличення його багатств, звучить пізнавальний мотив. Тонкий майстер вірша, Н.Забіла досконало володіє всім арсеналом поетичної техніки, уміє говорити просто і цікаво про серйозне.

Наприклад, у вірші «По гриби» авторка поряд із майстерним описом лісових галявин з багатими драми, поряд із піднесеним змалюванням дитячого завзяття в їхньому поході подає відомості про «поведінку» грибів, про особливості, корисність чи шкідливість їх. У віршованому нарисі «Прогулянка до лісу» описи лісових скарбів, окремих порід дерев, лікарських рослин переплетені з розповіддю про цікаві пригоди дітей у лісі. Розмірений, ласкавий тон авторка обрала напрочуд вдало, бо не зосереджує дитячої уваги на тому, що це «складний матеріал», який треба вивчити. Інформація запам'ятовується мимоволі: до серця читача потрібний зміст доносять чіткі рими і веселий оповідний розмір.

Саме зі світу природи формується поняття святого для кожної людини рідного краю. Ідучи від найпростішого, уже знайомого дитині, від снігу за вікнами рідної оселі, від хаток із садками, поетеса веде читачів у степи, ліси, гори, на широкі простори, у затишні куточки рідної Батьківщини: «Мій рідний край, моя земля велика-превелика. Є в ній степи, ліси, поля, моря, і гори, й ріки».

Нарис «Наша Батьківщина» – це своєрідна мозаїка пейзажів талановитого майстра. У ній немає наскрізного сюжету, єдиної дії. Натомість відчувається схвильованість авторки всім побаченим, передуманим і пережитим, яка передається читачеві. Описи природи в «Нашій Батьківщині» чергуються з картинами праці, ліричними відступами, екскурсами в минуле і мріями про майбутнє. Ця книжка свого часу була маленькою енциклопедією для маленьких читачів. З неї вони починали свої мандрі рідним краєм.

У 30–40 рр. ХХ ст. в Україні інтенсивно розвивається жанр літературної казки, з'являються авторські переспіви багатьох фольклорних казок, якот: «Рукавичка», «Сорока-білобока», «Вовк і козенята» Наталі Забіли, «Івасик-Телесик» Павла Тичини, «Котигорошко» Анатолія Шияна, «Козак Го-

лота» Марії Пригари. Водночас у літературній критиці точилися гострі суперечки щодо доцільності цього жанру в дитячій радянській літературі. Чимало противників позитивного виховного впливу казки заперечували її важливість у суспільному розвитку, говорили про згубність її впливу на дитячу свідомість. Проте чітка позиція М.Горького щодо вартісності й цінності народної та літературної казки спинала цю дискусію. Тим часом створювалися нові дитячі газети, журнали, видавництва, які активно друкували казки. Так, у видавництві «Дитвидав» побачили світ твори відомих представників дитячої літератури, а саме: «Дерев'яний бичок» Наталі Забіли, «Мандри Закомарика» Миколи Трублаїні, «Сандалики, повна скорість» Оксани Іваненко та ін. Тож, незважаючи на численні перешкоди на шляху розвитку літератури для дітей, авторська казка сприяла відродженню фольклорної традиції.

Казки існували в усі часи, бо їхня основна мета – передати духовні та культурні цінності певної нації наступним поколінням. За допомогою казок діти вчилися долати життєві труднощі, відрізнити хороше від поганого, добре від

злого, тобто пізнавали життя. Слухаючи казку, дитина вчиться думати й аналізувати. Понад те, простежується психологічний зв'язок між читанням казок і таким явищем, як психологічна залежність. Доведено, що діти, яким уголом читали казки, мають більше шансів не стати

...діти, яким уголом читали казки, мають більше шансів не стати в дорослому житті рабами накинутих кимось ідей...

Рідний голос батьків заспокоює малюка, до його головного мозку надходить сигнал про безпеку.

в дорослому житті рабами накинутих кимось ідей, оскільки ще змалку вони вчать формувати власну думку і протистояти негативним впливам. Рідний голос батьків заспокоює малюка, до його головного мозку надходить сигнал про безпеку. А ще читання казок створює між батьками і дитиною міцний емоційний зв'язок, дуже корисний для психологічного комфорту і розумового розвитку. Згодом дитина полюбить самостійно читати, швидше поповнюватиме свій словниковий запас, прагнучиме знань і добре вчитиметься у школі. Під час читання казок між батьками й дітьми вибудовуються стосунки взаємної довіри і підтримки. Це об'єднує покоління й пов'язує серця близьких людей.

Казка допомагає пояснити дитині причиново-наслідковий зв'язок між поганим вчинком і покаранням. Виховний вплив при цьому здійснюється не у формі нотацій, а через діалог і гру.

Діти – не лише вдячні читачі і слухачі фольклорних та літературних казок, а й найвимогливіші їхні критики. Тут не може бути місця ані найменшій фальші, нецікавій зайвині, ускладненості. Твори для малюків вимагають від автора справжньої поетичної майстерності, вигадливої фантазії, точності слова та

образу. Вони не надто складні за змістом, а героїв легко впізнати. З невичерпної скарбниці української народної творчості беруть свої витoki і Забіліні казки. Відомі фольклорні сюжети в її інтерпретації набувають нових акцентів, що якнайбільше відповідають дитячому світосприйняттю. У творах Н.Забіли зазвичай небагато дійових осіб, що дає змогу простежити розвиток життя в камерній формі. Письменниця твердо обстоює право на «щасливий кінець», виходячи з переконання, що дитячу психіку дуже легко поранити. Смуток, безвихідь, загибель героя можуть завдати дитині глибокої моральної травми. Тому казки Н.Забіли, як і інші твори для найменших, мають мажорне звучання. Письменниця добре знала, що завдяки казці можна подолати стривоженість і зробити життя цікавішим, наповненим дивами, теплом і радістю, тож дарувала дітям казку.

Тематика казок досить різноманітна. Вони позначені глибокою ліричністю, яскравим психологізмом героїв, різнобарвними художньо-стильовими засобами виразності та зображувальності, алегоричністю: тут «реально-існуюче оповите ореолом чудесності» [10; 28].

Казкові тексти багаті на специфічно літературні прикмети: психологічні характеристики й мотивації дій героїв, індивідуалізацію мовлення персонажів, зображення їхніх настроїв і почуттів.

Наскрізними мотивами казок Н.Забіли є любов до рідного краю, до батьківщини, збереження її краси і могутності; любов до природи, до мешканців лісів, до навколишнього світу. Авторка не тільки оспівує все живе і розповідає про його корисність, а й щоразу навчає дітей любити природу, оберігати її. Однією з найпоширеніших тем, до яких вона звертається, є любов до праці, зацікавлення дітей суспільним життям країни («На Дніпрі», «Поїзд», «Тут буде дім»).

У творах Н.Забіли діти – не просто глядачі, які спостерігають все, що відбувається навколо, а й активні учасники подій, помічники дорослих, їхні співрозмовники.

З народної пісні письменниця запозичує зразки для створення власних поетичних образів, переймає мотиви традиційних народних приспівок, примовок і приповідок. Проте вона не копіює народнопоетичні жанри, а трансформує їх. Так, майже всі сюжети збірки «Під дубом зеленим» (1952) поетеса запозичила з народних казок, переклавши їх поетичною мовою, завдяки чому вони набули мелодійності, легкості читання, ліричності. Н.Забіла використала тут алітерації, асонанси з метою яскравіше зобразити казкових персонажів і зацікавити юних читачів традиційними сюжетами.

Літературний переспів «Плескачик» є прикладом комбінування засобів фольклору і літератури, своєрідним феноменом збереження українського етносу, його ментальної специфіки. Сюжет народної казки «Колобок», що стала основою «Плескачика», усім відомий. Н.Забіла подає його по-своєму. Зачином літературного варіанта казки є прохання дідуся спекти плескачика для внучки Ганнусі. Розвиток дії починається з утечі головного героя. Та коли в казці «Колобок» він вирішив утекти спонтанно, то у Плескачика це вмотивоване рішення. Сама поетеса пояснює його вчинок так: «Десь гуля Ганнуся, видно, не куштує Плескача. А йому лежать набридло, стриб з вікна – й навтікача».

Отже, однією з ознак літературної казки є мотивація вчинків персонажів. На своєму шляху Плескачик зустрічає лісових мешканців: Зайчика-

Побігайчика, Вовка зубатого, Ведмеда та Лисицю – усіх тих, хто є і в народному варіанті казки.

Однак кінцівка казки «Плескачик» відмінна від традиційної: Лисиця обдурює наївного Плескачика і він опиняється в торбинці хитрунки. Звідти його звільняє Ганнуся. На Лисич-

чине прохання скуштувати грушки дівчинка пропонує їй стати ближче до гілля та розкрити торбинку. Щойно Лисиця так зробила – Плескачик повернувся до дівчинки. Н.Забіла переконана, що казка для дітей мусить бути радісною, таємничою і мати щасливу кінцівку: «Народні казки майже завжди дають щасливу кінцівку – їх позитивні герої не гинуть. І літературним казкам, чи цілком оригінальним, чи тим, що являють собою обробку народної казки, слід повчитися в цьому народної мудрості. Недарма при виданні й перевиданні для дітей відомої казки «Червона шапочка» вона ніколи не подається в запису й обробці Ш.Перро, а лише у варіанті братів Грімм, бо в Перро казка кінчається лише тим, що вовк проковтнув Червону шапочку. А у Грімм, як відомо, з'явився рятувальник-мисливець, який розрізав вовкові черево, й звідти вистригнули бабуся й онука – живі та здорові...»

У казці Н.Забіли дівчинка Ганнуся рятує Плескачика не за допомогою чарівних засобів, притаманних народній казці, а завдяки власній винахідливості й кмітливості, навчаючи власним прикладом маленьких читачів бути сміливими, вміти знаходити вихід зі скрутного становища.

Казкарка приділяє значну увагу характеристиці образів. У її творах персонажі не володіють чарівними властивостями, вони не можуть літати чи перетворюватись, але дітей вони вражають яскравими характеристиками, виразністю і простотою мовлення. У цих образах діти впізнають власні вади й пози-

Письменниця твердо обстоює право на «щасливий кінець».

Смуток, безвихідь, загибель героя можуть завдати дитині глибокої моральної травми.

тивні якості, тому герої творів Н.Забіли близькі і зрозумілі їм. Той самий Плескачик – це хвалькуватий, самовпевнений, трохи наївний хлопчисько, але водночас щирий, добрий, допитливий.

Особливої чарівності віршованій казці надають епітети й порівняння, за допомогою яких авторка яскраво характеризує героїв казки: «пухкий Плескачик», «золотистий та гарячий»; «покотився по траві, мов коліща». Як у народній казці, так і в літературному переспіві епітети вияснюють типову поведінку героїв, які зустрічалися Плескачикові. Також у літературному переспіві використовується рефрен як один зі стилістичних засобів вираження основної думки. Важливе місце тут належить і перифразу, який допомагає уникнути одноманітності, не виправданих повторів. Використовуючи перифрази, авторка водночас характеризує і головного героя, і другорядних дійових осіб.

Таким чином Н.Забіла запозичує фольклорні мотиви для створення власних поетичних образів, переймає сюжети традиційних народних казок, додаючи нові образи, інтонації, подаючи власні варіанти «Рукавички», «Корінців та вершків», «Гусей-лебедів», «Зайчикової хатки», «Сороки-білобоки» та інших.

В останні роки Н.Забіла спробувала свої сили й у прозі: дуже популярною стала її повість «Катруся вже велика». Цікаву сторінку вписала вона і в українську драматургію для дітей: це фантастична п'єса «Перший крок» (1968), що розповідає про життя первісних людей; авторська інсценізація казки «Про Півника та Курочку» під назвою «Коли зійде місяць»; драматична поема про братів-засновників Києва «Троянові діти» (1971), що веде читача в далеке минуле нашої столиці. Замість напівлегендарних постатей на сторінках її творів постають живі люди, доля яких хвилює, викликає співпере-

живання. Розповідь письменниці про них романтично піднесена, свідомо стилізована під старовину.

У доробку Н.Забіли – численні переклади з інших мов: з російської – С.Михалкова, С.Маршак, М.Лермонтова, М.Некрасова, А.Барто, з грузинської – Анни Каландадзе, Васо Горгадзе, з болгарської – Єлісавети Багряної, Ніколи Фурнаджієва, Христо Смирненського, з французької – Шарля Бодлера, Поля Верлена, Андре Шеньє, Альфреда де Мюссе, з англійської – Джорджа Гордона Байрона, Генрі Лонгфелло, з німецької – Генріха Гайне, з сербохорватської – Десанки Максимович та ін. Н.Забіла працювала також у галузі художнього перекладу, їй належить переспів «Слова про Ігорів похід» (1940).

За драматичну поему «Троянові діти», п'єсу-фантазію «Перший крок» та найкращі поетичні твори Н.Забіла першою в Україні була удостоєна премії імені Лесі Українки (1972).

Н.Забіла активно вела громадську роботу. Протягом багатьох років була головою комісії дитячої літератури у Спілці письменників України, членом редколегії дитячих журналів, редакційної ради Дитвидаву, виступала на письменницьких з'їздах і нарадах із питань дитячої літератури як критик і літературознавець. Вона впорядкувала кілька колективних збірників творів українських поетів для юних читачів.

За своє довге творче життя Н.Забіла видала близько двох сотень дитячих книжок, які мали великий успіх. Їхній загальний наклад перевищив одинадцять мільйонів примірників. Цими книжками і досі зачитуються маленькі українці.

Життя Н.Забіли можна порівняти з широкою повноводою річкою, котра величаво й неспинно несе свої води, то бурхливо звиваючись поміж крутих берегів, то стихаючись, але – ніколи не зупиняючись, не міліючи...

У цих образах діти впізнають власні вади й позитивні якості, тому герої творів Н.Забіли близькі і зрозумілі їм.

Використана література

1. Антологія української поезії: у 6 т. – К.: Дніпро, 1985. – Т. 4.
2. Б и ч к о В. Материнська пісня / В.Бичко // Забіла Н. Проліски: Вибр. твори. – К.: Веселка, 1968.
3. Б у д з е й О. «І це вирішило мою долю...» / О.Будзей // Подолянин. – 2003. – 28 лют.
4. З а б і л а Н. Веселим малюкам / Н.Забіла. – К.: Державне видавництво дитячої літератури УРСР, 1959.
5. З а б і л а Н. Три чверті віку: Поезії / Н.Забіла. – К.: Дніпро, 1978.
6. З а р е м б а В. Долі: Оповідання. Повісті / В.Заремба. – Дніпропетровськ: Пороги, 2002.
7. К о в а л е н к о О. Поезія з ніжністю і кулаками / О.Коваленко // Освіта України. – 2012. – № 10.
8. К р а т М. Наталя Забіла і її єдина любов / М.Крат // Друг читача. – № 2. – 2009. – С. 4.
9. К у л і ш В. Слово про будинок «Слово»: Спогади / В.Куліш. – Торонто: Гомін України, 1966.
10. Т и х о л о з Н. Казка як вид художньої словесності / Н.Тихолоз // Українська мова й література в середній школі. – 2002. – № 5.
11. Ш у б е н к о Н. Наталя Забіла: «Недитячі» сторінки в історії дитячої літератури / Н.Шубенко // Пані Вчителька. – 2008. – № 11.
12. Я р м и ш Ю. У світі казки: Літературно-критичний нарис / Ю.Ярмиш. – К.: Рад. письменник, 1975.
13. <http://simeynapedagog.at.ua>